

Karolina Dominik, Dominika Dzwonkowska, Krzysztof Wasilewski

Sprawozdanie z konferencji "Główne problemy współczesnej etyki" : UKSW, Warszawa 13 maja 2008

Studia Ecologiae et Bioethicae 6, 598-603

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sprawozdanie z konferencji *Główne problemy współczesnej etyki*

UKSW, Warszawa 13 maja 2008

Dnia 13 maja 2008 roku odbyła się na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego międzynarodowa konferencja „Główne problemy współczesnej etyki”. Została ona zorganizowana przez Sekcję Etyki Interdyscyplinarnego Koła Naukowego Doktorantów UKSW. Zaproszono wielu młodych naukowców z całej Polski a także doktorantów z Czech i Słowacji. Konferencja została podzielona na trzy części: panel otwierający, który poprowadził mgr Łukasz Malinowski i dwa panele odbywające się w oddzielnych salach, prowadzone przez mgr Dorotę Sobocińską i dr Sabinę Zalewską. Struktura konferencji była zdeterminowana przez tematykę nadesłanych referatów.

Wystąpienia uczestników zostały poprzedzone uroczystym otwarciem konferencji, którego dokonał ks. dr hab. Jan Krokos, prof. UKSW, Dziekan Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej tego Uniwersytetu. W swoim przemówieniu podkreślił on niebagatelną rolę, jaką odgrywają tego typu konferencje w rozwoju filozofii na terenie Polski i całej Unii Europejskiej. Możliwość konfrontacji badań naukowych oraz integracja środowiska młodych filozofów są bowiem niezwykle istotne dla rozwoju zarówno współczesnej myśli filozoficznej, jak i całej sfery nauki.

Po krótkim przemówieniu mgr Andrzeja Waleszczyńskiego, koordynatora Sekcji Etyki IKND UKSW, został wygłoszony pierwszy referat „Czy istnieje język moralności?” Jego autorka, mgr Melania Stańczyk (UW), ukazała, że we współczesnej etyce nadal brakuje wnikliwej analizy semantycznej zasadniczych pojęć moralnych, co prowadzi nie tylko do braku uzasadnienia dla wielu założeń obecnych w nauce o moralności, ale także powoduje jałowość dyskusji o tematyce etycznej.

Drugi referat „Fakt moralny – rzeczywistość czy *façon de parler*” autorstwa mgr Zuzanny Kasprzyk (UW), także związany był z nieokreślonością współczesnych pojęć moralnych, dotyczył bowiem uściślenia znaczenia kategorii faktu moralnego i własności moralnej. Referentka ukazała wieloznaczność tych terminów, polegającą na tym, że obejmuje się nimi wszystkie fenomeny moralne, od wartości dobra i zła zaczynając, a na szczególnych kategoriach moralnych, takich jak sprawiedliwość czy powinność kończąc. W celu uniknięcia owej nieokreśloności, autorka dokonała ontologicznej i epistemologicznej analizy faktu moralnego konfrontując go z kategorią faktu naturalnego.

Kolejnym prelegentem był mgr Juraj Šúst (University of ST. Cyril and Methodius in Trnava), który wystąpił z referatem „Liberal toleration and moral individualism”. Autor wskazał na niezwykle trudność pogodzenia postulowanego przez współcze-

sne teorie liberalne indywidualizmu z zasadą tolerancji, która jest ideową podstawą koegzystencji wielokulturowych i wielowyznaniowych wspólnot.

Następne wystąpienie, mające formę prezentacji multimedialnej, było wspólnym projektem mgr Lenki Driličkovéj (University of Economics, Praga) i mgr. Pawła Urgacza (UKSW). Prezentacja „Responsible business” ukazała nie tylko zakres związków etyki i ekonomii, ale także była próbą opisu praktycznego zastosowania moralnej odpowiedzialności na gruncie działań biznesowo-ekonomicznych.

Zarysowane powyżej referaty zostały zwieńczone dyskusją, podczas której padło między innymi pytanie o to, na ile analiza semantyczna wyrażen moralnych jest w stanie rozwiązać problem historycznie interpretowanych wartości. Uczestnicy panelu rozważali, czy fundamentem badań etycznych powinna być analiza językowa konkretnych pojęć, czy też raczej ich historyczno-kulturowa interpretacja. Druga część dyskusji była związana z pytaniem, czy możliwe jest uzasadnienie postępowania w zgodzie z wartościami etycznymi na gruncie praktyki ekonomicznej. Zgodzono się, że choć takie uzasadnienie napotyka na liczne ograniczenia, to jednak powinno być ważnym ogniwem badań współczesnej etyki.

Po krótkiej przerwie konferencję wznowił referat mgr. Petera Greššy (Matej Bel University) pt. „MacIntyre’s view of *telos* as critical response to Hume’s thesis”. Prelekcja ukazała, w jaki sposób emotywistyczne ujęcie moralności w filozofii Davida Hume’a zostało przewyżczone przez Alasdaira MacIntyre’a. Autor „Dziedzictwa cnoty” rekonstruując teleologiczną etykę Arystotelesa starał się zniwelować problem braku możliwości uzasadnienia zdań o charakterze powinnościowym za pomocą zdań orzekających.

Kolejny referat „Komunitarystyczne dobro wspólne i jego arystotelesowskie źródła” autorstwa mgr Krzysztofa Wasilewskiego (UKSW) ukazał, że jedną z możliwości analizy zagadnień moralnych, zwłaszcza tych związanych ze sferą polityki, jest usytuowanie ich w konkretnej tradycji, z której te zagadnienia się wywodzą. Tak właśnie jest z komunitarystycznym pojęciem dobra wspólnego, które nie może być zrozumiane bez analizy filozofii Arystotelesa.

Następną prelegentką była Zuzana Brřková (Matej Bel University), której referat „Double effect reasoning and the question of surgical separation of conjoined twins” był kolejną tego dnia prezentacją multimedialną. Autorka swoim wystąpieniem wskazała na fakt, że etyka musi być otwarta na wyzwania, jakie stawia jej współczesna medycyna. Chirurgiczna możliwość rozdzielenia połączonych jednym ciałem bliźniąt, będąca wynikiem postępu medycznego, budzi poważne wątpliwości moralne, tym bardziej, że tego typu operacja może spowodować śmierć jednego z bliźniąt, w celu uratowania drugiego.

Ostatnia prelekcja w tej części konferencji, po której goście zostali zaproszeni na obiad, to wystąpienie mgr Piotra Sędlaka (UMCS) pt. „Stanowisko naturalistyczne we współczesnej metaetyce anglo – amerykańskiej”. Referat był analizą poglądów Richarda M. Hare’a dotyczących zagadnień ze sfery aksjologii. Autora prelekcji interesował ontologiczny i epistemologiczny status wartości, a więc to czym wartości są, jak istnieją i jak można je poznać.

Panel pierwszy rozpoczęła dr Danuta Kreft, wygłaszając referat pt. „Wolność a osoba”. W swoim wystąpieniu prelegentka wskazała, że wolność jest synonimem ludzkiego działania i jako taka jest dostępna każdemu człowiekowi. Zwróciła ponadto uwagę, że wolność niejednokrotnie bywa niewłaściwie rozumiana jako dowolność i wówczas prowadzi do dekonstrukcji ludzkiej osobowości. Taką koncepcję wolności absolutnej zaproponował Sartre. Świat, jego zdaniem to przedmiot kreacji człowieka, którego nie obowiązują żadne normy. Zdaniem referentki takie ujęcie wolności człowieka prowadzi do depersonalizacji osoby ludzkiej. Właściwe rozumienie wolności realizowane jest na gruncie filozofii realistycznej, która ujmuje człowieka jako byt zdolny do samostanowienia. Człowiek wybiera przedmiot działania, a decyzja ta czyni go bytem moralnym. Wolność zatem jest człowiekowi nie tylko dana, ale także zadana, pozwala mu się doskonalić.

Problem tożsamości, często dyskutowany we współczesnej filozofii był przedmiotem kolejnego wystąpienia mgr Adrian Joanny Warmbier pt. „Rola inności (*l'altérité*) w konstytuowaniu się podmiotowości (oraz związana z nią tożsamości) w filozofii Paula Ricoeura”. Referentka podjęła problem statusu podmiotu w myśli francuskiego filozofa. Ricoeur wprowadził nowe ujęcie podmiotu dialektycznego. Podmiot określony jest przez dwie dialektyki: dialektykę tożsamości idem (bycia tym samym) i tożsamości ipse (bycie sobą) oraz dialektykę sobości i inności. W konsekwencji koncepcja podmiotu Ricoeura mediuje między cogito wyniesionym a cogito rozbitym. Szczególna rola w określeniu podmiotu przypada inności, rozumianej jako inność własnego ciała, sumienia oraz drugiego człowieka.

Równie aktualny we współczesnej myśli filozoficznej problem poruszył mgr Tomasz Pawlak w referacie pt. „Doświadczenie moralne”. Referent wyjaśnił rolę i znaczenie indywidualnego doświadczenia w kształtowaniu się systemu normatywnego. Doświadczenie rozumiane jako szczególny rodzaj poznania bądź jako refleksja nad określonym przeżyciem wpływa niewątpliwie na rozwój moralny człowieka. Prelegent starając się wyjaśnić, w jaki sposób kształtuje się wyznawany przez człowieka system norm etycznych, wskazał, że afirmacja określonych norm jest decyzją moralną, a zatem jej źródło wykracza poza psychologiczną zależność treści normy od przeżycia.

Problemy poruszane w wyżej opisanych referatach znalazły swoją kontynuację w wystąpieniu mgr Karoliny Dominik pt. „Doświadczenie siebie w ujęciu P. Ricoeura”. Referentka starała się dowieść, że doświadczenie siebie w koncepcji francuskiego filozofa to doświadczenie własnej tożsamości, czyli niezmienności i trwałości siebie w czasie. Osoba zyskuje świadomość siebie dzięki narracji swojego życia. Dzięki opowiadaniu ludzkie życie staje się całością, a człowiek, jako jego współautor odkrywa swoją tożsamość.

Problemy współczesnej filozofii społecznej poruszył mgr Tomasz Barszcz w wystąpieniu pt. „Pomiędzy indywidualnością a jednością”. Referent ukazał dylemat współczesnej ludzkości, jakim jest indywidualizacja życia społecznego, rozbicie zbiorowej jedności, i tym samym odrzucenie ogólnie przyjętych zasad postępowania. Diagnoza współczesnego społeczeństwa została przedstawiona w oparciu o poglądy

Richarda M. Weavera i Andre Glucksmanna. Autorzy ci podkreślają, że w zatomi-zowanym świecie, w którym brak jest wspólnych zasad postępowania rodzi się nihilizm. Sytuacja ta, zdaniem prelegenta nasuwa pytanie, czy atomistyczne ugrunto-wanie jednostki nie stwarza zagrożenia dla niej samej? Czy indywidualna wolność i zasady liberalizmu nie niszczą ludzkiej wspólnoty?

W kolejnym referacie pt. „Wartość etyczna wyobraźni według Gilberta Duranda” mgr Kamila Dolata wskazała na rolę i sens wyobraźni w życiu człowieka. Wyobraźnia symboliczna, zdaniem francuskiego myśliciela odgrywa doniosłą rolę terapeutyczną. Świat imaginalny daje człowiekowi wytchnienie, a zatem wyobraźnia jest niezbędna dla zdrowia psychicznego podmiotu. Ponadto jest źródłem ludzkiej wolności, kreuje świat, w którym człowiek pragnie żyć. Wyobraźnia, posługując się obrazem stwarza nowy byt. Tym samym staje się najwyższą władzą duchową człowieka.

W ostatnim referacie tej części pt. „Kategoria troski i rola uczuć w etyce Virginii Held” mgr Andrzej Waleszczyński przedstawił założenia etyki troski – współczesnego nurtu w filozofii moralnej. Virginia Held postuluje stworzenie nowej etyki, która sta-łaby w opozycji do etyki sprawiedliwości. Jej zdaniem idealną relacją międzyludzką jest troska, czyli działanie zaspokajające potrzeby drugiego człowieka. Znacząca rola przypada uczuciom, gdyż to właśnie emocjonalne nastawienie jest fundamentem ży-cia moralnego. Jednak powstaje pytanie czy etyce troski można przyznać status etyki normatywnej czy też omawiane zagadnienia wchodzą raczej w zakres psychologii moralności?

Po ostatnim referacie nadszedł czas na dyskusję podsumowującą dotychczasowe wystąpienia. W nawiązaniu do prelekcji mgr. Tomasza Barszcza zadano pytanie, czy analiza rozkładu fundamentów współczesnych społeczeństw liberalnych do-czekała się próby jej przewyżczenia przez autorów przedstawionych w referacie. Glucksmann i Weaver z olbrzymią wnikliwością ukazali, że współczesny indywidu-alizm może być wielkim zagrożeniem dla moralności, grozi bowiem zniszczeniem wspólnych zasad postępowania. Trudno jednak, poza diagnozą zjawiska, doszukać się u wymienionych autorów odpowiedzi na pytanie jak rozwiązać ten kluczowy dla wszystkich społeczeństw liberalnych problem. Jednym ze sposobów jego rozwią-zania może być zaprezentowana przez mgr Andrzeja Waleszczyńskiego etyka tro-ski. Jej filozoficzne założenia wzbudziły jednak wśród zebranych kilka wątpliwości. Najważniejsze z nich wyrażały pytania o to, jak kategorię troski pogodzić z zasadami życia społecznego, takimi jak sprawiedliwość, czy troska, jako centralne pojęcie mo-ralności, nie niweczy obiektywnego porządku normatywnego i wreszcie czy nie jest tylko nową odmianą tego, co nazywamy relatywizmem etycznym. Powyższe pytania nie doczekały się jednoznacznych odpowiedzi, mimo to podkreślono atrakcyjność i aktualność tego nurtu, oraz konieczność jego dogłębnej analizy w przyszłości.

W drugim panelu konferencji zaplanowane były referaty z zakresu szeroko ro-zumianej etyki środowiskowej, bioetyki i filozofii odpowiedzialności. Zagadnienie filozofii odpowiedzialności zostało tutaj ujęte szeroko, nie tylko w kontekście śro-dowiskowym. Panel prowadziła dr Sabina Zalewska, jako pierwsza referat wygłosiła mgr Maja Gorczyca przedstawiając odczyt na temat „Etyka wobec zagrożeń cywili-

zacji technologicznej w filozofii Hansa Jonasa”. W wystąpieniu omówiono koncepcję imperatywu odpowiedzialności w kontekście nowego paradygmatu etyki dostrzegającego rolę techniki w życiu człowieka i postulującego objęcie tej sfery refleksją. Działania człowieka wskazują na coraz większą władzę techniczną, a co za tym idzie pociągają za sobą niebezpieczeństwo nadużycia tej władzy czy niewłaściwego jej wykorzystania. Stąd w epoce, kiedy technika może tak wiele, powinna ona stać się przedmiotem gruntownej refleksji etycznej owocem takiej refleksji jest imperatyw odpowiedzialności sformułowany przez Hansa Jonasa.

Konieczność etycznej analizy pojawia się także w sferze medycznej, gdzie w ostatnich latach doszło do wielu ważnych odkryć, umożliwiających daleko posuniętą ingerencję w organizm człowieka, na wielu poziomach nawet na poziomie genomu. Problem ten poruszyła dr Elżbieta Struzik w referacie „Etyczne aspekty poznania genomu ludzkiego”. W wystąpieniu została przybliżona historia badań nad genomem oraz obecny stan wiedzy, poglądy Arendt, Habermasa i Fukuyamy na temat inżynierii genetycznej, problem protetyczności i hybrydyzacji ciała, odpowiedzialności w inżynierii genetycznej i biotechnologii oraz argumenty etyczne i antropologiczne przeciw ingerowaniu przez inżynierię genetyczną w cielesność człowieka. Biotechnologia i inżynieria genetyczna stwarzają nowe możliwości, dają nadzieję, na poznanie a być może nawet na wyleczenie niektórych nieuleczalnych chorób. Niemniej zawsze należy zadać pytanie o granice ingerencji, o to co można w tej sferze, a czego powinno się unikać, co jest dopuszczalne, a co godzi w integralność człowieka. Wymagana jest tutaj poważna analiza, ale także podjęcie odpowiedzialności za możliwe skutki podejmowanych działań.

Odpowiedzialność w kontekście środowiska jest nowym wyzwaniem, jakie staje przed ludzkością. Problem ten podjęła mgr Hanna Schudy w referacie „Wartość przyrody a zasada odpowiedzialności w etyce środowiskowej”. Współcześnie człowiek coraz częściej postrzega, że przyroda nie może pozostawać wartością obojętną aksjologicznie, zaczęto dostrzegać, że nie jest zasobem nie podlegającym zmianom, niezmiennym i niewyczerpalnym. Coraz bardziej zaczyna się przyrodę postrzegać jako żywą strukturę reagującą na zmiany. Stąd w trosce o zachowanie przyrody i minimalizowanie szkód wyrządzanych przez człowieka, należy objąć ją odpowiednią ochroną, której początkiem może być odczucie odpowiedzialności za przyrodę, za możliwość istnienia przyszłym pokoleń.

Kolejny prelegent mgr Julita El-Jai przedstawiła referat na temat „Zarys problematyki etyki środowiskowej”, w którym przybliżyła nieznaną w Polsce dyscyplinę. Etyka żywnościowa rozwija się w Wielkiej Brytanii od 1996 roku, jej problematyka dotyczy trzech podstawowych zagadnień: żywności samej w sobie jako wartości dla człowieka, procesu produkcji, przetwórstwa i dystrybucji żywności (żywienia) oraz społecznego wymiaru żywności. Nowa dyscyplina miałaby oceniać możliwości technologiczne na przykład biotechnologiczne poprzez refleksję etyczną i tworzyć normy, które mogłyby służyć jako wskazówka przy podejmowaniu decyzji politycznych.

Mgr Maciej Konrad Kraszewski przedstawił referat „Odpowiedzialność w ujęciu Martina Bubera”. W filozofii Bubera odpowiedzialność zdaje się być szczególnie

ważnym zagadnieniem, przenika bowiem całość jego filozofii, pojawiając się w różnych podejmowanych przez niego zagadnieniach. Odpowiedzialność łączy ze sobą w spójną całość płaszczyznę antropologiczną, ontologiczną, religijną oraz etyczną. Prelegent przybliżył koncepcję odpowiedzialności w ujęciu Martina Bubera, wskazując na jej mocne i słabe strony oraz podejmując próbę odpowiedzi na pytanie o jej aktualność w kontekście współczesnych problemów etycznych.

Kolejny referat także dotyczył filozofii odpowiedzialności, jednak ujmowanej w kontekście środowiskowym, mgr Dominika Dzwonkowska podjęła próbę porównania myśli Schweitzera i Jonasa wygłaszając referat „Odpowiedzialność za życie a szacunek wobec życia – etyka odpowiedzialności Hansa Jonasa a etyka poszanowania życia Alberta Schweitzera”. Prelegentka wskazała na podobieństwa i różnice myśli obu filozofów, wskazując, że najważniejszą różnicą jest metodologia obu etyk. Jonas jako metodologię do etyki odpowiedzialności za życie proponuje heurystykę strachu podczas gdy Schweitzer jako niezawodny sposób dojścia do szacunku dla życia wskazuje intelektualizm etyczny.

Uczestnicy konferencji poruszyli wiele problemów współczesnej etyki, związanych z takimi kategoriami jak: indywidualizm, tolerancja, tożsamość, odpowiedzialność czy wolność. Podczas obrad omawiano zagadnienia z zakresu etyki społecznej, medycznej, środowiskowej czy etyki biznesu. Dowiodło to ogromnej różnorodności tematów poruszanych we współczesnych debatach moralnych.

